

รายการอ้างอิง

หนังสือและบทความในหนังสือ

- กรมศิลปากร. (2512). นิทานเรื่องขุนบรม พงศาวดารล้านช้าง. ใน *ประชุมพงศาวดาร (ภาค 70)* (ล. 43). พระนคร: CURSQA.
- กรมศิลปากร. (2518). *ตำนานมูลศาสนา*. กรุงเทพฯ: งานพระราชทานเพลิงศพหม่อมหลวงเดช สนิทวงศ์.
- กรมศิลปากร. (2521). *เรื่องกฎหมายตราสามดวง*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- กรมศิลปากร. (2539). *ตำราขนบธรรมเนียมในราชสำนักครั้งกรุงศรีอยุธยา กับ พระวิจารณ์ของ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ*. กรุงเทพฯ: กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- กฤษฎา บุญยสมิต. (2546). ดิงทุเลา การคัดค้านกระบวนพิจารณาในกฎหมายตราสามดวง. ใน *วินัย พงศ์ศรีเพียร (บรรณาธิการ), ศรีชไมยาจารย์ (น. 245-286)*. กรุงเทพฯ: คณะอนุกรรมการชำระกฎหมายตราสามดวง, คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ ไทยฯ, กระทรวงวัฒนธรรม. (พิพิธนิพนธ์เชิดชูเกียรติ ศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ ณ นคร – ศาสตราจารย์วิสุทธ์ บุศยกุล เนื่องในโอกาสมีอายุครบ 84 ปี ใน พ.ศ. 2545).
- กฤษฎา บุญยสมิต. (2547). *กฎหมายตราสามดวง: แว่นส่องสังคมไทย, ผลงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ลำดับที่ 2, โครงสร้างกฎหมายตราสามดวง: การพิจารณาใหม่*. กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยเมธีวิจัยอาวุโส สกว. “กฎหมายตราสามดวง: ประมวลกฎหมายไทยใน ฐานะมรดกโลก.”
- กฤษฎา บุญยสมิต. (2548). พระอัจฉริยภาพด้านนิติศาสตร์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช. ใน *วินัย พงศ์ศรีเพียร (บรรณาธิการ), กฎมณเฑียรบาล ฉบับเฉลิมพระเกียรติ, ผลงานวิจัย (น. 1-44)*. กรุงเทพฯ: โครงการเมธีวิจัยอาวุโส สกว.
- เกษม ศิริสัมพันธ์. (2529). *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย*. เอกสารประกอบการสอน ชั้นปริญญาตรี คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กำธร เลี้ยงสังข์ธรรม. (2546). *หลักไชย ตำรากฎหมายครั้งกรุงศรีอยุธยา*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- กำธร เลี้ยงสังข์ธรรม. (บรรณาธิการ). (2548). *กฎหมายตรา 3 ดวง. ฉบับพิมพ์มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง (ล. 1-3, แก้ไขปรับปรุงใหม่)*. กรุงเทพฯ: สถาบันปริทัศน์พณมยงค์.

- ขจร สุขพานิช. (2524). *ฐานันดรไพร่*. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.
- คณะกรรมการโครงการวรรณกรรมอาเซียน. (2528). *ไตรภูมิภคา ฉบับถอดความ*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการอาเซียนว่าด้วยวัฒนธรรมและสารสนเทศ.
- คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. (2523). *สถาบันพระมหากษัตริย์*. กรุงเทพฯ: แสงรุ่งการพิมพ์.
- คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. (2537). *ธรรมแห่งอริยะ*. กรุงเทพฯ: สยามรัฐ.
- คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. (2539). *สังคมไทย, สถาบันพระมหากษัตริย์*. ใน ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช (บรรณาธิการ), *ลักษณะไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2) (น. 2-23, 24-45). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- โคลงเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช. (2545). ใน *วรรณกรรมสมัยอยุธยา*, ล. 2 (พิมพ์ครั้งที่ 2), (น. 651-666). กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- โคลงชะลอพระพุทธรูปไสยาสน์. (2545). ใน *วรรณกรรมสมัยอยุธยา*, ล. 3 (พิมพ์ครั้งที่ 2), (น. 62-74). กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- คำฉันท์สรรเสริญพระเกียรติสมเด็จพระพุฒเจ้าหลวงปราสาททอง. (2545). ใน *วรรณกรรมสมัยอยุธยา*, ล. 3 (พิมพ์ครั้งที่ 2), (น. 19-56). กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- คำให้การขุนหลวงหาวัด. (2549). (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัด และ พระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์. (2515). (พิมพ์ครั้งที่ 2). นครหลวงกรุงเทพธนบุรี: คลังวิทยา.
- คำให้การชาวกรุงเก่า. (2549). (พิมพ์ครั้งที่ 2). (นายพันตรี หลวงโยธาทรรณนิเทศ, ชำระเรียบเรียงจากฉบับที่ล่ามแปลจากภาษาพม่า). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- จดหมายเหตุความทรงจำของกรมหลวงนรินทรเทวี พิมพ์พร้อมกับฉบับเพิ่มเติม (พ.ศ. 2310-2381) และพระราชวิจารณ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (เฉพาะตอน พ.ศ. 2310-2363). (2516). พระนคร: ศุภสภา.
- จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2473). *ชุมนุมพระบรมราชาธิบายในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ภาค 2 หมวดราชประเพณีไทย*. พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์.

- จักรฤทธิ อุทโท. (2547ก). ความสัมพันธ์ของกฎหมายตราสามดวงกับกฎหมายฉบับเฉลยศักดิ์ที่พบ
ในหัวเมืองต่างๆ. ใน วินัย พงศ์ศรีเพียร (บรรณาธิการ), *กฎหมายตราสามดวง: แว่น
ส่องสังคมไทย, ผลงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ลำดับที่ 1, สถานภาพการศึกษา* (น. 61-
116). กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยเมธีวิจัยอาวุโส สกว. “กฎหมายตราสามดวง: ประมวล
กฎหมายไทยในฐานะมรดกโลก.”
- จักรฤทธิ อุทโท. (2547ข). พระธรรมนูนว่าด้วยการใช้ตรา. ใน วีรวัลย์ งามสันติสุข (บรรณาธิการ),
*ศุภวัฒม์ – ศุภวาร จุลพิจารณาณ : ข้อเขียนเพื่อแสดงมุทิตาจิตในโอกาสที่ พลตรี
หม่อมราชวงศ์ ศุภวัฒม์ เกษมศรี มีอายุครบ 6 รอบ ในพุทธศักราช 2547.* (น. 95-
118). กรุงเทพฯ: เฟื่องฟ้า. ศุภวัฒม์-ศุภวาร จุลพิจารณาณ
- จันทร์ฉาย ภัคอธิคม . (2532). *การวิเคราะห์พระบรมนามาภิไธยในสมัยอยุธยา: การสืบค้นและ
ความหมาย.* กรุงเทพฯ: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จิตติ ดิงศภัทย์ . (2531). บทบาทของนักกฎหมายกับเทศกาลบ้านเมือง. ใน สมยศ เชื้อไทย
(บรรณาธิการ). *รวมบทความในโอกาสครบรอบ 60 ปี ดร.ปรีดี เกษมทรัพย์* (น. 13-
16). กรุงเทพฯ: พี.เค. พรินติ้งเฮ้าส์.
- จิตร ภูมิศักดิ์. (2526). *สังคมไทยลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาก่อนสมัยศรีอยุธยา.* กรุงเทพฯ: ไม้งาม.
- จิราธร ชาติศิริ และ พิมพ์พรรณ ล้ายอง . (2548). แผนภูมิโครงสร้างกฎหมายนเทียรบาล. ใน วินัย
พงศ์ศรีเพียร (บรรณาธิการ), *กฎหมายนเทียรบาล ฉบับเฉลิมพระเกียรติ , ผลงานวิจัย*
(น. 291-320). กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยเมธีวิจัยอาวุโส สกว. “กฎหมายตราสามดวง:
ประมวลกฎหมายไทยในฐานะมรดกโลก.”
- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2514). *พระราชพิธีสิบสองเดือน.* พระนคร: คลัง
วิทยา.
- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2516). *พระราชดำรัสทรงแถลงพระบรมราชาธิบาย
แก้ไขการปกครองแผ่นดิน.* ใน *ประวัติศาสตร์และการเมือง* (น. 121-170). กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จุลทัศน์ พยาฆรานนท์ . (2547). อธิบายนานาสถานในกฎหมายนเทียรบาลสมัยอยุธยา. ใน วินัย
พงศ์ศรีเพียร (บรรณาธิการ), *จัดตั้งสนธิสัญญาจารย์* (น. 181-258). กรุงเทพฯ:
คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย. (พิพิธนิพนธ์เชิดชูเกียรติพลตรี
หม่อมราชวงศ์ ศุภวัฒม์ เกษมศรี , อาจารย์ จุลทัศน์ พยาฆรา นนท์, ดร. เกษม
ศิริสัมพันธ์ และ คุณหญิง คณิตา เลขะกุล เนื่องในโอกาสอายุครบ 82 ปี).

- เจีย แยนจอง (ยรรยง จิระนคร). (2548). "คนไท" ไม่ใช่ "คนไทย" แต่เป็นเครือญาติชาติภาษา : รวมความรู้ "ไทยศึกษา" ของ "ศาสตราจารย์สองแผ่นดิน." กรุงเทพฯ: มติชน.
- ฉวีงาม มาเจริญ. (2539). ราชยาน – ความหมาย ประวัติ และวิวัฒนาการ , ศักดิ์และการใช้งาน. ใน คณะผู้จัดทำหนังสือ , เครื่องประกอบพระราชอิสริยยศ ราชยาน ราชรถ และพระเมรุมาศ (น. 29-75). กรุงเทพฯ: คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดทำจดหมายเหตุและหนังสือที่ระลึก ในคณะกรรมการจัดงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี.
- ฉวีงาม มาเจริญ . (ตรวจสอบชำระ และ บรรณาธิการ). (2548). ตำราพระราชพิธีเก่าและตำราทวาทศพิธี. กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ เรณู วิชาศิลป์. (2528). ความเชื่อและพิธีกรรมของชาวไทยอหาม จากการอ่านอหาม-บูรณจี. เชียงใหม่: ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่, ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมวิทยาลัยครูเชียงใหม่.
- ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต . (2547). อ่านโองการแข่งน้ำ ฉบับวิเคราะห์และถอดความ . กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาญณรงค์ บุญหนุน . (2548ก). กฎพระสงฆ์ในกฎหมายตราสามดวง. ใน วินัย พงศ์ศรีเพียร (บรรณาธิการ), พระพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์กับสังคมไทย (น. 1-152). กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยเมธีวิจัยอาวุโส สกว . "กฎหมายตราสามดวง: ประมวลกฎหมายไทยในฐานะมรดกโลก."
- ชาญณรงค์ บุญหนุน. (2548ข). พระธรรมสาตร. ใน วินัย พงศ์ศรีเพียร (บรรณาธิการ), นิติปรัชญาไทย: ประกาศพระราชปรารภ, หลักอินทภาษ, พระธรรมสาตร, และ On the Laws of Mu'ung Thai or Siam (น. 59-157). กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยเมธีอาวุโส สกว . "กฎหมายตราสามดวง: ประมวลกฎหมายไทยในฐานะมรดกโลก."
- แซร์แวงส, นิโกลาส์. (2506). ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมชาติและการเมืองแห่งราชอาณาจักรสยาม. (สันต์ ท. โกมลบุตร, แปล). พระนคร: ก้าวหน้า.
- โชติ กัลยาณมิตร . (2539). สถาปัตยกรรมแบบไทยเดิม (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สมาคมสถาปนิกสยาม.
- ณัฐภัทร จันทวิช . (2539). ราชรถ. ใน คณะผู้จัดทำหนังสือ . เครื่องประกอบพระราชอิสริยยศ ราชยาน ราชรถ และพระเมรุมาศ (น. 121-214). กรุงเทพฯ: คณะอนุกรรมการฝ่าย

จัดทำจดหมายเหตุและหนังสือที่ระลึก ในคณะกรรมการจัดงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี.

ตำราราชานุกาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา . (2514). *นิทานโบราณคดี*. พระนคร: แพร่พิทยา.

ตำราราชานุกาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา . (2516). ลักษณะการปกครองประเทศสยามแต่โบราณ. ใน *ประวัติศาสตร์และการเมือง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ตำราราชานุกาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา . (2534). *ชุมนุมพระนิพนธ์ สมเด็จพระกรมพระยาดำรงราชานุภาพ*. กรุงเทพฯ: บรรณกิจเทรตติ้ง.

ตำราพระราชพิธีเก่า. (2548). ใน *ตำราพระราชพิธีเก่า และ ตำราทวาทศพิธี* (น. 9-21). กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.

ไตรภูมิพิภพ หรือ ไตรภูมิพระร่วง ฉบับตรวจสอบชำระใหม่. (2526). (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

ถนอม อานามวัฒน์ และคณะ. (2522). *ประวัติศาสตร์ไทยยุคก่อนประวัติศาสตร์ไทยถึงสิ้นอยุธยา*. กรุงเทพฯ: แสงรุ่งการพิมพ์.

ทัศนีย์ สิ้นสกุล. (2526). จักรพรรดิราชย์ในคติอินเดีย. ใน *สุภาพรรณ ณ บางช้าง (บรรณาธิการ), อักษรศาสตร์นิพนธ์ 3: รวมบทความทางภาษาศาสตร์* (น. 73-93). กรุงเทพฯ: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธเนศ อภรณ์สุวรรณ . (2533). ระบบทาสและอำนาจการเมืองในประวัติศาสตร์สังคมไทย. ใน *สุนทรีย อาสะไวย, ม.ล. วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธุ์, กาญจณี ละอองศรี (บรรณาธิการ), ไทยคดีศึกษา: รวมบทความทางวิชาการเพื่อแสดงมุขิตาจิต อาจารย์ พันเอกหญิง คุณนิออน สนิทวงศ์ ณ อยุธยา* (น. 83-102). กรุงเทพฯ: คณะกรรมการจัดงานแสดงมุขิตาจิตครบรอบ 60 ปี อาจารย์ พันเอกหญิง คุณนิออน สนิทวงศ์ ณ อยุธยา.

ธิดา สาระยา. (2545). *อารยธรรม – วัฒนธรรม ในสังคมไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2 ปรับปรุงแก้ไข). กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เจียร เจริญวัฒนา. (2528). ระบบกฎหมายไทยก่อนสมัยรัชกาลที่ 5. หน่วยที่ 10. ใน *คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชาการระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ, เอกสารการ*

- สอนชุดวิชา ระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ (หน่วยที่ 8-15) (น. 539-598).
กรุงเทพฯ: ฝ่ายการพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นฤมล ชีร์วัฒน์. (2521). อิทธิพลของศาสนาและความเชื่อที่มีต่อความมั่นคงของสถาบันกษัตริย์
อยุธยา. ใน แผนกประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
สะพาน รวมบทความประวัติศาสตร์ (ล. 2) (น. 73-111). กรุงเทพฯ: แผนก
ประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิติศาสตร์ไพศาลย์, พระยา. (วัน จามรमान). (2476). *ตำนานกฎหมายตอนว่าด้วยศาล*. พระ
นคร: โรงพิมพ์ห้องสมุดไท. (พิมพ์แจกในการกรณีสืบพระราชทาน พระยานิติศาสตร์
ไพศาลย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ณ วัดทองนพคุณ พ.ศ. 2476).
- นิธิ เอียวศรีวงศ์ . (2523). *การเมืองไทยสมัยพระนารายณ์*. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2543). *ประวัติศาสตร์รัตนโกสินทร์ในพระราชพงศาวดารอยุธยา* (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพฯ: มติชน.
- นิยะดา เหล่าสุนทร. (2539). *การฟื้นฟูอักษรศาสตร์ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬา
โลกมหาราช* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: แม่คำผาง.
- บริหารเทพธานี, พระ. (2524). *พงศาวดารชาติไทยสมัยศรีอยุธยา ภาคแรก*. พระนคร: บพิธ.
- บวรบรรณรักษ์ (นิยม รักไทย), หลวง. (2511). *สังกฤต-ไท-อังกฤษ อภิธาน* (พิมพ์ตามฉบับ พ.ศ.
2469). กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา.
- บุญเลิศ เสนานนท์ (ผู้ปริวรรตถ่ายถอด และ ผู้แปล). (2543). *โลกสันฐานโชตรตนคัณฐี*.
กรุงเทพฯ: หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร.
- บุษกร กาญจนจारी. (2518). *คำบรรยายประกอบวิชาประวัติศาสตร์อยุธยา (AH 301) ภาคต้น ปี
การศึกษา 2518*. ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ปภัสสร เขียวปัญญา , ประเสริฐ หลวงทิพย์ , บุษบา ประภาสพงศ์ , สุนทร ศรีปานเงิน และ
ประภาศรี ดำสอาด . (2547). *สิทธิชุมชนท้องถิ่นมอญ: กรณีการสร้างท่อก๊าซที่มี
ผลกระทบต่อชุมชนมอญพื้นเมืองและชุมชนมอญอพยพที่อำเภอสังขละบุรี*.
กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- ปรานี วงษ์เทศ. (2548). *ประเพณี 12 เดือน ในประวัติศาสตร์สังคมวัฒนธรรม เพื่อความอยู่รอด
ของคน*. กรุงเทพฯ: มติชน.

- ปรีชา พิณทอง. (2525). *ประเพณีโบราณไทยอีสาน*. อุบลราชธานี: โรงพิมพ์ศิริธรรม.
- ปรีดี เกษมทรัพย์ . (2528). *ปัญหาและแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์กฎหมายในประเทศไทย*. เอกสารประกอบการสัมมนาประวัติศาสตร์กฎหมายไทย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปรีดี เกษมทรัพย์ . (2539). *นิติปรัชญา* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปรีดี พิศภูมิวิถึ . (2548ก). *กฎหมายแพ่ง: ความสำคัญ โครงสร้าง และเนื้อหา* . ใน *วินัย พงศ์ศรีเพียร (บรรณาธิการ), กฎมณเฑียรบาล ฉบับเฉลิมพระเกียรติ , ผลงานวิจัย* (น. 259-290). กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยเมธีวิจัยอาวุโส สกว. “กฎหมายตราสามดวง: ประมวลกฎหมายไทยในฐานะมรดกโลก.”
- ปรีดี พิศภูมิวิถึ . (2548ข). *ภูมิสถานพระราชวังหลวงกรุงศรีอยุธยา และขนบธรรมเนียมมรดกสำนักบางประการในกฎหมายแพ่ง*. ใน *วินัย พงศ์ศรีเพียร (บรรณาธิการ), กฎมณเฑียรบาล ฉบับเฉลิมพระเกียรติ , ผลงานวิจัย* (น. 321-339). กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยเมธีวิจัยอาวุโส สกว. “กฎหมายตราสามดวง: ประมวลกฎหมายไทยในฐานะมรดกโลก.”
- ปรุจศรี วัลลิโกดม, ผกาพรรณ เดชเทพพร และ พรรณิกา นิลณรงค์ (บรรณาธิการ). (2527). *สรุปผลการสัมมนา เรื่องไตรภูมิพระร่วง*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- ปิยะฉัตร ปิตะวรรณ . (2526). *ระบบไพร่ในสังคมไทย พ.ศ. 2411-2453*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เปลื้อง ณ นคร. (2544). *พจนานุกรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- พรเพ็ญ อุ่นตระกูล . (2535). *กฎหมายตราสามดวง: ข้อสังเกตเรื่องอักษรวิถึ*. ใน *สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, กฎหมายตราสามดวงในสังคมไทย* (น. 153-172). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- พรภิรมย์ เอี่ยมธรรม . (2527). *ไพร่ในสมัยอยุธยา*. ใน *ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ สมภพ มานะรังสรรค์ (บรรณาธิการ), ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยจนถึง พ.ศ. 2484* (น. 47-68). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2539). *สถานการณ์พระพุทธศาสนา กระแสไสยศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2549). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. กรุงเทพฯ: กลุ่มผู้สนใจศึกษารวม.

- พระมหาช่วง อุ่เจริญ . (2527). พงศาวดารชาติมอญ. ใน มนตรี หลักคงคา (รวบรวม), *อนุสรณ์ มอญรำลึก* (น. 65-81). กรุงเทพฯ: ชมรมเยาวชนมอญ กรุงเทพฯ.
- พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม). (2542). ใน *ประชุมพงศาวดารฉบับ กาญจนานิกะก ล . 3* (น. 213-452). กรุงเทพฯ: กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- พระราชวรมุณี (ประยูร ปรยุตโต). (2523). *ไตรภูมิพระร่วง: อิทธิพลต่อสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: ชุมมนุศึกษาพุทธศาสตร์และประเพณี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระราชวรมุณี (ประยูร ปรยุตโต). (2528). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสังฆราชเมธีกร. (2529). *โลกที่ปกสาร*. (นาวาเอก (พิเศษ) แย้ม ประพัฒน์ทอง , ผู้แปล). กรุงเทพฯ: หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร.
- พระสิริมังคลาจารย์. (2523). *จักกวัตินี้*. (ทินกร ทองเสวต , ผู้แปล, ทองย้อย แสงสินชัย , ผู้ตรวจชำระเรียบเรียง). กรุงเทพฯ: หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร.
- พระอุตรคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ) , และ จำลอง ส ารพัตนีก. (2546). *พจนานุกรม บาลี-ไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: ร้านเรื่องปัญญา.
- พินัย ไชยแสงสุขกุล และคณะ . (2537). *กฎหมายแห่งราชอาณาจักรสยาม: ศึกษาเปรียบเทียบ โครงสร้างระบบกฎหมายและเนื้อหาบทบัญญัติของอาณาจักรสยามและอาณาเขต ทักษิณ*. กรุงเทพฯ: สยามเจริญพาณิชย์.
- พิธีทวาทศมาสของเก่า. (2464). พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร.
- พิมพ์พรรณ ไพบูลย์หวังเจริญ . (2547). *กฎหมายตราสามดวง: การศึกษาต้นฉบับตัวเขียนและ ฉบับตัวพิมพ์*. ใน วินัย พงศ์ศรีเพียร (บรรณาธิการ), *กฎหมายตราสามดวง: แว่นส่อง สังคมไทย, ผลงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ลำดับที่ 1, สถานภาพการศึกษากฎหมายตรา สามดวง* (น. 33-60). กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยเมธีอาวุโส สกว . “กฎหมายตราสาม ดวง: ประมวลกฎหมายไทยในฐานะมรดกโลก.”
- ไพฑูรย์ สายสว่าง . (2527). *ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจในกลุ่มน้ำเจ้าพระยา พ .ศ. 2393-2433*. ใน จัตรทิพย์ นาถสุภา และ สมภพ มานะรั งสรรค์ (บรรณาธิการ), *ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจไทย* (น. 302-378). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ภัททิยา ยิมเรวัต. (2544). *ประวัติศาสตร์สิบสองจุไท*. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.

- มณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์. (2542). บทสดุดีในจารึกภาษาสันสกฤตของกัมพูชา ใน ภาษา - จารึก ฉบับที่ 6 (น. 281-301). กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร. (เนื่องในวาระครบ 5 รอบและเกษียณอายุราชการของผู้ช่วย ศาสตราจารย์ ดร. อุไรศรี วรตะริน).
- มณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์. (2547). *มณีปิ่นนิพนธ์: รวมบทความด้านภาษา วรรณคดี และวัฒนธรรม ไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนู อุดมเวช . (2528). *กระบวนการยุติธรรมสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ตอนต้น*. เพชรบุรี: ภาควิชาประวัติศาสตร์ วิทยาลัยครูเพชรบุรี. (ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงาน คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ)
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2530). *พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาภาษาไทยฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย* (ล. 1-90). กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มานพ ถาวรวัฒน์สกุล . (2536). *ขุนนางสยาม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- มานพ ถาวรวัฒน์สกุล . (2537). การกำหนดอายุของกฎหมายอยุธยาในกฎหมายตราสามดวง บทวิเคราะห์เบื้องต้น. ใน วินัย พงศ์ศรีเพียร (บรรณาธิการ), *ความยากย้อนของอดีต* (น. 169-227). กรุงเทพฯ: ครรลองไทย. (พิพนธ์นิพนธ์เชิดชูเกียรติ พลตรี หม่อมราชวงศ์ ศุภวัฒน์ เกษมศรี). ตีพิมพ์ซ้ำใน *วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร* 22(2) (ธันวาคม 2542-พฤษภาคม 2543), 171-211)
- ยรรยง จิระนคร และ รัตนพร เศรษฐกุล . (2544). *ประวัติศาสตร์สิบสองปีนนา*. กรุงเทพฯ: สถาบัน วิทยาลัยศาสตร์.
- ยุพร แสงทักษิณ . (2539). *เครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์และเครื่องสูง*. กรุงเทพฯ: องค์การค้ำของคุรุสภา.
- รอง ศยามานนท์, ดำเนิน เลชะกุล และ วิลลาสวงค์ นพรัตน์ . (2515). *ประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาแผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ถึงแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราช*. นครหลวงกรุงเทพธนบุรี: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ระวี ภาวิไล. (2543). *โลกทัศน์ ชีวทัศน์ เปรียบเทียบวิทยาศาสตร์กับพุทธศาสตร์*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิ พุทธธรรม.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2524). *สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน*, ล. 17. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ .ศ. 2525*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2540). *พจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทย สมัยอยุธยา ลิลิตโองการแข่งน้ำ* . กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2544). *พจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทย สมัยสุโขทัย ไตรภูมิภิกษา* . กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ลา ลูแบร์, ซีมอง เดอ. (2510). *ราชอาณาจักรสยาม (จดหมายเหตุ ลา ลูแบร์ ฉบับสมบูรณ์)* (สันต์ ท. โกมลบุตร, แปล). พระนคร: ก้าวหน้า.
- ลิลิตยวนพ่าย. (2540). ใน *วรรณกรรมสมัยอยุธยา*, ล. 1 (น. 327-384). กรุงเทพฯ: กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- ลิลิตโองการแข่งน้ำ. (2540). ใน *วรรณกรรมสมัยอยุธยา*, ล. 1 (น. 7-14). กรุงเทพฯ: กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- แลงการ์ด, ร. (บรรณาธิการ). (2481-2482). *ประมวลกฎหมาย รัชกาลที่ 1 จุลศักราช 1166* (ล. 1-3). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง.
- แลงการ์ด, ร. (2526). *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย* (ล. 1-2). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- แลงการ์ด, ร. (บรรณาธิการ). (2529). *ประมวลกฎหมาย รัชกาลที่ 1 จุลศักราช 1166, พิมพ์ตามฉบับหลวงตรา 3 ดวง* (ล. 1-3, พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (ถ่ายภาพฉบับ พ.ศ. 2481-2482 มาทำแม่พิมพ์).
- แลงการ์ด, ร. (2548ก). *ความรับผิดชอบร่วมกันในประเทศสยาม (บุตร สุวรรณะบุญ, ผู้แปล)*. ใน *สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และ ภรรณิกา จรรย์แสง (บรรณาธิการ), ร. แลงการ์ดกับไทยศึกษา: รวมบทความแปลและบทความศึกษาผลงาน* (น. 157-173). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ ศูนย์ข้อมูลเพื่อ การค้นคว้าวิจัยฝรั่งเศส-ไทยศึกษา. (ต้นฉบับพิมพ์ ปี 1938).
- แลงการ์ด, ร. (2548ข). *พยานตามกฎหมายเก่าของไทย (อุดม รัฐอมฤต , ผู้แปล)*. ใน *สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และ ภรรณิกา จรรย์แสง (บรรณาธิการ), ร. แลงการ์ดกับไทยศึกษา: รวมบทความแปลและบทความศึกษาผลงาน* (น. 138-156). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ ศูนย์ข้อมูลเพื่อ การค้นคว้าวิจัยฝรั่งเศส-ไทยศึกษา. (ต้นฉบับพิมพ์ ปี 1964).

- แลงกาต์, ร. (2548ค). สถานะของหญิงในสยาม (ไพโรจน์ กัมพูสิริ , ผู้แปล). ใน สุรศักดิ์ ดิขสิทธิ์วัฒนกุล และ กรรณิกา จรรย์แสง (บรรณาธิการ), *ร. แลงกาต์กับไทยศึกษา: รวมบทความแปลและบทความศึกษาผลงาน* (น. 174-1188). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ ศูนย์ข้อมูลเพื่อการค้นคว้าวิจัยฝรั่งเศส-ไทยศึกษา. (ต้นฉบับพิมพ์ ปี 1959).
- แลงกาต์, ร. (2548ง). สถานภาพของทาส ใน “ระบบทาสเอกชนในกฎหมายเก่าของสยาม (มยุรี พงษ์ศิริรักษ์, ผู้แปล). ใน สุรศักดิ์ ดิขสิทธิ์วัฒนกุล และ กรรณิกา จรรย์แสง (บรรณาธิการ), *ร. แลงกาต์กับไทยศึกษา: รวมบทความแปลและบทความศึกษา ผลงาน* (น. 189-224). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ ศูนย์ข้อมูลเพื่อการค้นคว้าวิจัยฝรั่งเศส-ไทยศึกษา. (ต้นฉบับพิมพ์ ปี 1931).
- แลงกาต์, ร. (2548จ). ข้อสังเกตว่าด้วยการชำระกฎหมายสยามในปีพุทธศักราช 2348 (ปรีดี พิศุกมิวดี แปล). ใน สุรศักดิ์ ดิขสิทธิ์วัฒนกุล และ กรรณิกา จรรย์แสง (บรรณาธิการ), *ร. แลงกาต์กับไทยศึกษา: รวมบทความแปลและบทความศึกษา ผลงาน* (น. 189-224). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ ศูนย์ข้อมูลเพื่อการค้นคว้าวิจัยฝรั่งเศส-ไทยศึกษา. (ต้นฉบับพิมพ์ ปี 1929).
- วรวร ภู่งศ์พันธุ์. (2548). ภาพลักษณ์สถาบันกษัตริย์ในกฎหมายสยาม. ใน วินัย พงศ์ศรีเพียร (บรรณาธิการ), *กฎหมายสยาม ฉบับเฉลิมพระเกียรติ, ผลงานวิจัย* (น. 165-258). กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยเมธีวิจัยอาวุโส สกว . “กฎหมายตราสามดวง: ประมวลกฎหมายไทยในฐานะมรดกโลก.”
- วรลักษณ์ ฝ่องสุขสวัสดิ์. (2551). *หลักเมือง หลักชัยแห่งราชอาณาจักร*. กรุงเทพฯ: บ้านหนังสือโกสินทร์.
- วรุณยุพา สนิทวงศ์ ณ อ ยูธยา. (2546). ข้อคิดเรื่องตำแหน่งมหาอุปราช. ใน วินัย พงศ์ศรีเพียร (บรรณาธิการ), *ศรีขไมยาคารย์* (น. 165-134). กรุงเทพฯ: คณะอนุกรรมการชำระกฎหมายตราสามดวง, คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย, กระทรวงวัฒนธรรม. (พิพิธนิพนธ์เชิดชูเกียรติ ศาสตราจารย์ ดร . ประเสริฐ ณ นคร – ศาสตราจารย์วิสุทธ์ บุศยกุล เนื่องในโอกาสมีอายุครบ 84 ปี ใน พ.ศ. 2545)
- วัฒน์ บุญจับ (บรรณาธิการ). (2541). *รวมเรื่องราวชาภิเษก ธรรมเนียมราชตระกูลในกรุงสยาม พระราชานุกิจ และ อธิบายว่าด้วยยศเจ้า*. กรุงเทพฯ: เอดิสัน เพรส โปรดักส์. (พิมพ์

เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายเสริม กรวิทยาศิลปิน ฌาปนสถานวัด
มกุฏกษัตริยาราม วันเสาร์ที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2541)

วิจิตรมาตรา, ชุน. (2516). *ประวัติการค้าไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บัณฑิตการพิมพ์.

วินัย พงศ์ศรีเพียร. (2547). ความสำคัญของ “กฎหมายตราสามดวง: แว่นส่องสังคมไทย.” ใน วินัย
พงศ์ศรีเพียร (บรรณาธิการ), *กฎหมายตราสามดวง: แว่นส่องสังคมไทย, ผลงานวิจัย
ฉบับสมบูรณ์ลำดับที่ 1, สถานภาพการศึกษากฎหมายตราสามดวง* (น. 1-32).
กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยเมธีวิจัยอาวุโส สกว. “กฎหมายตราสามดวง: ประมวล
กฎหมายไทยในฐานะมรดกโลก.”

วิไลเลขา ถาวรอนสาร และ คณะ. (2521). *พื้นฐานวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.

วิษณุ เครืองาม . (2534). กฎมณเฑียรบาลในระบบกฎหมายไทย. ใน คณะกรรมการฝ่ายจัดทำ
หนังสือวิชาการ, *รวมบทความทางวิชาการในโอกาสครบรอบ 84 ปี ศาสตราจารย์
สัญญา ธรรมศักดิ์* (น. 75-116). กรุงเทพฯ: มูลนิธินิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วุฒิชัย มูลศิลป์ . (2546). จากไพร่ฟ้าสู่สามัญชน. ใน วินัย พงศ์ศรีเพียร (บรรณาธิการ),
ศรีษะไมยาจารย์ (น. 135-166). กรุงเทพฯ: คณะอนุกรรมการชำระกฎหมายตราสาม
ดวง, คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย, กระทรวงวัฒนธรรม. (พิพิธนิพนธ์เชิดชู
เกียรติ ศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ ณ นคร – ศาสตราจารย์วิสุทธ์ บุศยกุล เนื่องใน
โอกาสมีอายุครบ 84 ปี ใน พ.ศ. 2545).

ศรีศักร วัลลิโภดม. (2527). *กรุงศรีอยุธยาของเรา*. กรุงเทพฯ: ธนาคารกรุงศรีอยุธยา.

ศรีศักร วัลลิโภดม . (2536). กฎหมายตราสามดวงกับความเชื่อของไทย. ใน สำ นักงาน
คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, *กฎหมายตราสามดวงกับสังคมไทย* (น. 117-
146). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

ศศิกานต์ คงศักดิ์. (2548ก). ประกาศพระราชปรารภ. ใน วินัย พงศ์ศรีเพียร (บรรณาธิการ), *นิติ
ปรัชญาไทย: ประกาศพระราชปรารภ, หลักอินทภาษ, พระธรรมสาตร, และ On the
Law of Mu'ung Thai or Siam* (น. 1-12). กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยเมธีวิจัยอาวุโส
สกว. “กฎหมายตราสามดวง: ประมวลกฎหมายไทยในฐานะมรดกโลก.”

ศศิกานต์ คงศักดิ์. (2548ข). หลักอินทภาษ. ใน วินัย พงศ์ศรีเพียร (บรรณาธิการ), *นิติปรัชญาไทย:
ประกาศพระราชปรารภ, หลักอินทภาษ, พระธรรมสาตร, และ On the Law of*

- Mu'ung Thai or Siam* (น. 13-57). กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยเมธีวิจัยอาวุโส สกว. “กฎหมายตราสามดวง: ประมวลกฎหมายไทยในฐานะมรดกโลก.”
- ศานติ ภัคดีคำ. (2549). *พจนานุกรมคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย ฉบับฉลองครบรอบ 55 ปี การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตไทย - กัมพูชา*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสมาคมวัฒนธรรมไทย - กัมพูชา และ กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ.
- ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล . (2529). ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยก่อนการติดต่อกับตะวันตก (พ.ศ. 1781-2054). ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับต่างประเทศ* (น. 59-80). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล . (2546). พระไอยการเก่าตำแหน่งนาหัวเมือง. ใน *วินัย พงศ์ศรีเพียร (บรรณาธิการ), ศรีชไมอาจารย์* (น. 333-352). กรุงเทพฯ: คณะอนุกรรมการชำระกฎหมายตราสามดวง, คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย, กระทรวงวัฒนธรรม. (พิพิธภัณฑ์เชิดชูเกียรติ ศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ ณ นคร – ศาสตราจารย์วิสุทธ์ บุษยกุล เนื่องในโอกาสมีอายุครบ 84 ปี ใน พ.ศ. 2545).
- ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล . (2551). อาณาจักรอยุธยา. ใน *สาขาวิชาศิลปศาสตร์ , มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชาประวัติศาสตร์ไทย (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1, พิมพ์ครั้งที่ 7)* (น. 245-325). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สมเกียรติ วันทะนะ . (2533). พุทธรัฐปริทรรศน์: กรอบการวิเคราะห์อำนาจดั้งเดิมในสังคมไทยสยาม. ใน *สุนทรী อาสะวีย์ , ม.ล. วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธุ์, และ กาญจน์ี ละอองศรี (บรรณาธิการ), ไทยคดีศึกษา: รวมบทความทางวิชาการเพื่อแสดงมุขิตาจิต อาจารย์ พันเอกหญิง คุณนิออน สนิทวงศ์ ณ อยุธยา* (น. 197-220). กรุงเทพฯ: คณะกรรมการจัดงานแสดงมุขิตาจิตครบรอบ 60 ปี อาจารย์ พันเอกหญิง คุณนิออน สนิทวงศ์ ณ อยุธยา.
- สมบัติ จันทรวงศ์. (2547). *บทพิจารณาว่าด้วยวรรณกรรม การเมืองและประวัติศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คปไฟ.
- สมบัติ พลายน้อย. (2513). *พฤษนิยาย*. พระนคร: แพร์พิทยา.
- สมพงศ์ วิหคศักดิ์พันธุ์. (2544). *ประวัติศาสตร์ไทใหญ่*. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.

- สมยศ เชื้อไทย . (2538). *คำอธิบายวิชากฎหมายแพ่ง: หลักทั่วไป ภาคทั่วไป : ความรู้กฎหมายทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 3 ปรับปรุงใหม่). กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สังข์ พัทโนทัย. (2516). *พระเจ้าปราสาททอง*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- สายชล วรรณรัตน์ . (2527). การเมืองการปกครองสมัยกรุงศรีอยุธยา พ .ศ. 2112-2231. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาประวัติศาสตร์สังคมและการเมืองไทย* (น. 191-230). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สายชล สัตยานุรักษ์. (2546). *พุทธศาสนากับแนวคิดทางการเมืองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (พ.ศ. 2325-2352)*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- สุภาพรรณ ณ บางช้าง . (2535). *ขนบธรรมเนียมประเพณี: ความเชื่อและแนวการปฏิบัติในสมัยสุโขทัยถึงสมัยอยุธยาตอนกลาง*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย ฝ่ายวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภางค์ จันทวานิช และ วิมาลา ศิริพงษ์ . (2542). *ระบบการเมืองการปกครองของชนชาติไท การประเมินสถานภาพองค์ความรู้เรื่องไทศึกษา*. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุมาลี บำรุงสุข . (2528). ประวัติศาสตร์การเมืองไทยจากแง่มุมทางสังคมและวัฒนธรรม. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมของการเมืองไทย* (น. 55-148). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สุมิตร ปิติพัฒน์ . (2545). *ศาสนาและความเชื่อไทดำในสิบสองจุไทย สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม*. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์, ม.ร.ว. (2538). *ศิลปะร่วมแบบเขมรในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- เสกสรรค์ ประเสริฐกุล . (2536). รัฐไทยในกฎหมายตราสามดวง. ใน *สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, กฎหมายตราสามดวงกับสังคมไทย* (น. 71-89). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- เสฐียรโกเศศ (พระยาอนุমানราชชน). (2503). *เมืองสวรรค์และมีสาางเทวดา*. พระนคร: แพร่พิทยา.
- เสฐียรโกเศศ (พระยาอนุমানราชชน). (2515). *ไทย-จีน*. กรุงเทพฯ: บรรณาการ.
- เสฐียรโกเศศ (พระยาอนุমানราชชน). (2540). *เล่าเรื่องในไตรภูมิ*. (พิมพ์ครั้งแรก 2497). กรุงเทพฯ: น้ำฝน.

- เสถียร ลายลักษณ์ (รวบรวม). (2478). *ประชุมกฎหมายประจำศก* (ล. 1-2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ เดลิเมล์.
- เสนีย์ ปราโมช . (2510). *กฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยา*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการจัดงานอนุสรณ์ อยุธยา.
- เสมอชัย พูลสุวรรณ. (2539). *สัญลักษณ์ในงานจิตรกรรมไทย ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 19 ถึง 24*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- แสง บุญเฉลิมวิภาส . (2551). *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 7 ปรับปรุงใหม่). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- หยุด แสงอุทัย . (2538). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ประกายพรึก.
- อคิน รพีพัฒน์ , ม.ร.ว. (2521). *สังคมไทยในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ พ .ศ. 2325-2416*. (ม.ร.ว. ประกายทอง สิริสุข และพรณี สรุงบุญมี, แปล). กรุงเทพฯ: พิชเนศ.
- อคิน รพีพัฒน์ , ม.ร.ว. (2536). *กฎหมายตราสามดวงกับโครงสร้างสังคมไทย*. ใน สำนักงาน คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, *กฎหมายตราสามดวงกับสังคมไทย* (น. 59-78). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- อคิน รพีพัฒน์ , ม.ร.ว., สุลักษณ์ ศิวลักษณ์, และ แด ดิลกวิทยรัตน์. (2536). *การอภิปรายเรื่องกฎหมายตราสามดวงกับโครงสร้างสังคมไทย*. ใน สำนักงานคณะกรรมการ วัฒนธรรมแห่งชาติ, *กฎหมายตราสามดวงกับสังคมไทย* (น. 79-91). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- องค์การค้าของคุรุสภา (บรรณานุกรม). (2505-2506). *กฎหมายตราสามดวง* (ล. 1-5). กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา.
- องค์การค้าของคุรุสภา (บรรณานุกรม). (2515). *กฎหมายตราสามดวง* (ล. 1-2, พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา.
- องค์การค้าของคุรุสภา (บรรณานุกรม). (2537) *กฎหมายตราสามดวง* (ล. 1-5, พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา.
- อาคม พัตถิยะ และ นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2545). *รวมความเรียงว่าด้วยประวัติศาสตร์อยุธยาตอนต้น ศรีรามเทพนคร*. กรุงเทพฯ: มติชน.

- อิชิอิ, โยเนโอะ. (2536). พระธรรมศาสตร์ไทย (นิติ เอียวศรีวงศ์ , ผู้แปล). ใน สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, *กฎหมายตราสามดวงกับสังคมไทย* (น. 9-42). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (ต้นฉบับพิมพ์ปี 1986)
- อิชิอิ, โยเนโอะ, ชิบายามา, มาโมรุ, และ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. (2533) *ดรชนี้ค้นคำในกฎหมายตราสามดวง (The computer concordance to the Law of the Three Seals)* (ล. 1-5). กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- อิชิอิ, โยเนโอะ, ชิบายามา, มาโมรุ, และ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. (2551) *ดรชนี้ค้นคำในกฎหมายตราสามดวง* (ฉบับปรับปรุง). เกี่ยวโต: ศูนย์เอเชียอาคเนย์ศึกษา มหาวิทยาลัยเกียวโต.
- ฮอลล์, แอนโทนี่. (2545). ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์กับผู้รับอุปถัมภ์ แนวคิดและคำศัพท์ (ปรีชา คุณินทร์พันธุ์ , ผู้แปลและเรียบเรียง). ใน อมรา พงศาพิชญ์ และ ปรีชา คุณินทร์พันธุ์ (บรรณาธิการ), *ระบบอุปถัมภ์* (น. 25-37). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไฮแอม, ชาร์ลส, และ รัชนี ทศรัตน์ . (2542). *สยามดึกดำบรรพ์ ยุคก่อนประวัติศาสตร์ถึงสมัยสุโขทัย*. กรุงเทพฯ: ริเวอร์ บุ๊ค.

บทความวารสาร

- ก.ศ.ร. กุหลาบ. (พฤศจิกายน 2448). *วารสารสยามประเภท*, เล่มที่ 5 ตอนที่ 32 (22 พฤศจิกายน ร.ศ. 123), 823-824.
- กำธร เลี้ยงสังฆธรรม. (มิถุนายน 2527). *วิจารณ์กฎหมายตราสามดวงฉบับพิมพ์. วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 14(2)*, 141-168.
- กำธร เลี้ยงสังฆธรรม. (ตุลาคม 2527). *กฎหมายตราสามดวงฉบับพิมพ์. ศิลปวัฒนธรรม 5(12)*, 78-92)
- กำธร เลี้ยงสังฆธรรม . (มีนาคม 2539). *ปัญหาวันเดือนปีในกฎหมายที่ตราขึ้นก่อนวันสถาปนากรุงศรีอยุธยา. ศิลปวัฒนธรรม 7(5)*, 64-65.
- กำธร เลี้ยงสังฆธรรม . (ธันวาคม 2547). *กรณีรับหนังสือกฎหมายในรัชกาลที่ 3. ศิลปวัฒนธรรม 26(2)*, 100-112.
- เกษม ศิริสัมพันธ์ . (ธันวาคม 2530). *การสืบราชสมบัติ: ศักดิ์จากกฎหมายตราสามดวงและราชประเพณี. นิติศาสตร์ 17*, 131-161.

- เฉลิม มากนวล. (มกราคม-มิถุนายน 2545). การศึกษาของกษัตริย์ในวรรณคดี. *ทีทัศน์วรรณกรรม* 2(1), 18-21.
- ชาติชาย พณานานนท์ . (สิงหาคม 2532). ทาสอยุธยาในประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1. *ศิลปวัฒนธรรม* 10(10), 59-157.
- ดุษฎีพร ชำนิโรคคานต์ . (เมษายน 2528). การช้อนคำในกฎหมายตราสามดวง. *ภาษาและวรรณคดีไทย* 2(1), .
- ทานาเบ้, ซีเกฮารุ. (ตุลาคม 2518). การชลประทานเพื่อการเกษตรในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย. *วารสารธรรมศาสตร์* 5, 70-94.
- พรภิรมย์ เขียมธรรม . (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2521). ลักษณะของไพร่และไพร่ในฐานะที่เป็นฐานอำนาจทางการเมืองสมัยอยุธยา. *สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์* 8(1), 82-97.
- พรรณี อวนสกุล. (กุมภาพันธ์-พฤษภาคม 2518). ระบบผูกขาดทางเศรษฐกิจสมัยอยุธยา. *วารสารธรรมศาสตร์* 4, 16-39.
- มณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์ . (2530). พระมหาจักรพรรดิราช. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร (ฉบับพิเศษ)* 8(1-2), 9-16.
- มานพ ถาวรวัฒน์สกุล . (2542). กฎหมายเกี่ยวกับชาวต่างชาติในสมัยอยุธยา. *รวมบทความประวัติศาสตร์* 21, 96-112.
- รุ่งอรุณ ที่ซุณหเถียร . (กรกฎาคม 2530). กฎหมายตราสามดวง การกลายความหมายของคำและสำนวน. *คุรุปริทัศน์* 12, 66-73.
- เรืองวิทย์ ลิ้มปนาท . (มิถุนายน-ธันวาคม 2542). แนวคิดสันติวิธีจากกฎหมายตราสามดวง. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา* 7(8), 52-61.
- ไรท์, ไมเคิล. (กรกฎาคม 2541-กุมภาพันธ์ 2542). พระราชพิธี 12 เดือนในกฎมณเฑียรบาล. *ศิลปวัฒนธรรม* 19(9)-20(4),
- ล้อม เพ็งแก้ว . (มีนาคม 2529). วันเดือนปีกฎหมายที่ได้ตราขึ้นก่อนวันสถาปนากรุงศรีอยุธยา. *ศิลปวัฒนธรรม* 7(5), 42-44.
- ศานติ ภัคดีคำ. (ม.ค.-มิ.ย. 2550). พระนามกษัตริย์สุโขทัย : ความสัมพันธ์กับเขมรโบราณ. *ดำรงวิชาการ* 6(1): 89-97.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (กรกฎาคม-กันยายน 2549). พระสมมติเทวราช. *เมืองโบราณ* 32(3), 7-10.
- ศิริพร ดาบเพชร . (2546). พระไอยการบานแผนก: สถานภาพบุคคลและการจัดระเบียบสังคมไทยสมัยโบราณ. *ประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 33-45.

- สุเทพ สุนทรภัสส์ช .(เมษายน-กันยายน 2525). จากบรรณการสู่ศูนย์อำนาจ: วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและอุดมการณ์ในยุครัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2325-2475). *สังคมศาสตร์* 6, 133-143.
- อิชิอิ, โยเนโอะ. (ตุลาคม-ธันวาคม 2522). อาณาเขตของอยุธยาในกฎหมายตราสามดวง. *วารสารธรรมศาสตร์* 9(2), 148-160.

เอกสารอื่น ๆ

- กรรถนิการ์ นิโบล . (2525). *ระบบศักดินาไทยและยุโรป: ศึกษาเปรียบเทียบโครงสร้างทางสังคมและลักษณะพัฒนาการ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาวิชาประวัติศาสตร์.
- กิตติพงศ์ ว่องเมทินี. (2549). *กฎหมายตราสามดวง: ศึกษาบทบาทและหน้าที่ผู้พิพากษาตุลาการในการพิจารณาคดี*. สารนิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะนิติศาสตร์.
- จารุภัทร จัตตารีส์ . (2550). *บทบาทขององค์กรและบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายตราสามดวง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะนิติศาสตร์.
- เจนจรัญ รัชชชีน . (2542). *ความผิดอาญาเกี่ยวกับชีวิตร่างกาย: ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะของฐานความผิดตั้งแต่กฎหมายตราสามดวงจนถึงกฎหมายลักษณะอาญา ร .ศ. 127*. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาวิชานิติศาสตร์.
- ทองดี ปิงใจ . (2531). *พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมในอยุธยารัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถถึงรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม (พ.ศ. 1991-2171)*. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร, บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้.
- ทองสุข จารุเมธีชน . (2527). *การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องทาสในคัมภีร์พระไตรปิฎกเถรวาท คัมภีร์มานวธรรมศาสตร์ และกฎหมายตราสามดวง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาวิชาภาษาบาลีและสันสกฤต.

- นงลักษณ์ วัฒนพานิช .(2514). *กฎหมายและการปกครองสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช*.
 วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร, คณะอักษรศาสตร์,
 สาขาวิชาประวัติศาสตร์.
- นภาพร อัคระรังษีกุล . (2531). *การศึกษาเรื่องมหากาพย์ที่ปรากฏในวรรณคดีไทย*. วิทยานิพนธ์
 ปริญญาามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร, บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาวิชาภาษาไทย.
- นันทิยา สว่างวุฒิจิธรรม . (2525). *การควบคุมกำลังคนในสมัยรัตนโกสินทร์ก่อนการจัดการเกณฑ์
 ทหาร (พ.ศ. 2325-2448)*. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย, ภาควิชาประวัติศาสตร์.
- นิยะดา เหล่าสุนทร และคณะ . (2540). *ภูมิปัญญาของคนไทย: ศึกษาจากกฎหมายตราสามดวง
 และจิตรกรรมฝาผนัง*. เอกสารไม่ตีพิมพ์.
- บุษกร กาญจนจारी .(2518). *คำบรรยายประกอบวิชาประวัติศาสตร์อยุธยา (AH 301) ภาคต้น ปี
 การศึกษา 2518*. ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย.
- เบญจมาศ บางอ้น .(2529). *การสร้างคำในภาษาไทยสมัยอยุธยา*. วิทยานิพนธ์ปริญญา
 มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร, บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาวิชาภาษาไทย.
- ปภัสสร ธีรปัญญา . (2539). *การศึกษาเปรียบเทียบคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ฉบับภาษาสันสกฤต
 กับฉบับภาษามอญ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร,
 บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาวิชาภาษาสันสกฤต.
- ปัทมา ฑีฆประเสริฐกุล .(2547). *ภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์ไทยในวรรณคดีสมัยอยุธยา*.
 วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร, บัณฑิตวิทยาลัย,
 สาขาวิชาภาษาไทย.
- ปาริชาติ วิลาวรรณ .(2528). *การค้าของป่าในประวัติศาสตร์อยุธยา พ .ศ. 1893-2310*.
 วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย,
 ภาควิชาประวัติศาสตร์.
- พงษ์นรินทร์ ศรี ประเสริฐ .(2549). *กระบวนการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา ศึกษาจาก
 กฎหมายตราสามดวง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
 คณะนิติศาสตร์.
- พงษ์เนียม ทองพงษ์เนียม . (2525). *การศึกษาเรื่องทาสในสมัยรัตนโกสินทร์*. วิทยานิพนธ์ปริญญา
 มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาวิชาประวัติศาสตร์.

- พระประสิทธิ์ ตึก ขปญโญ (วิเศษเนตร). (2549). *การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพระอินทร์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา.
- พัชรินทร์ ในพรมราช. (2536). *ความผิดอาญาเกี่ยวกับทรัพย์: ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะของฐานความผิดตั้งแต่สมัยกฎหมายตราสามดวงจนถึงสมัยลักษณะกฎหมายอาญา ร .ศ. 127*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาวิชานิติศาสตร์.
- มนตรี เงินสวัสดิ์ . (2549). *แนวคิดในการลงโทษของกฎหมายตราสามดวง*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะนิติศาสตร์.
- มนู อุดมเวช. (2516). *การปฏิรูปการศาลส่วนกลางของกระทรวงยุติธรรมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, วิทยาลัยวิชาการศึกษา, สาขาวิชาการศึกษา.
- มานิส ปิยะสิงห์ . (2521). *ศึกษาลักษณะสังคมไทยวิเคราะห์จากบทลงโทษในกฎหมายตราสามดวง*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร, บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้.
- รณี เลิศเลื่อมใส . (2539). *ปรมปราคติไทอาหม*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร, บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาวิชาจารึกภาษาไทย.
- วิวิทย์ จตุปาริสุทธิ . (2512). *วิวัฒนาการว่าด้วยการลงโทษและการปฏิบัติต่อผู้ถูกกักกันตามประมวลกฎหมายอาญา*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาวิชารัฐศาสตร์.
- ลำพรณ น่วมบุญลือ . (2519). *สิทธิและหน้าที่ของสตรีตามกฎหมายไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาวิชาประวัติศาสตร์.
- สมภพ มีบุญ . (2544). *ถ้อยคำสำนวนร้อยแก้วสมัยอยุธยาตอนต้นที่ไม่ปรากฏในปัจจุบัน*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา, บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาวิชาภาษาไทย.
- สามารถ นิลวงส์ . (2515). *กฎหมายสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง)*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร, บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาวิชาประวัติศาสตร์.

- สุกัญญา บำรุงสุข . (2525). *อำนาจหน้าที่และบทบาทของสมุหพระกลาโหมในสมัยรัตนโกสินทร์*.
 วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย,
 ภาควิชาประวัติศาสตร์.
- อัญชลี สุสายัณห์. (2524). *ความเปลี่ยนแปลงของระบบไพร่และผลกระทบต่อสังคมไทยในรัชสมัย
 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต,
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย, ภาควิชาประวัติศาสตร์.
- อุษณีย์ ธงไชย. (2526). *ความสัมพันธ์ระหว่างอยุธยาและลานนา พ.ศ. 1839-2310*. วิทยานิพนธ์
 ปริญญาามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย, ภาควิชา
 ประวัติศาสตร์.

Books

- Akin Rabibhadana. (1969). *The organization of Thai society in the early Bangkok period, 1782-1873*. (Cornell Southeast Asia Program Data Paper No. 74). Ithaca, NY: Cornell University Southeast Asia Program. (อकिन รพีพัฒน์, ม.ร.ว. (2518). *สังคมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์: พ.ศ. 2325-2516* (ม.ร.ว. ปรภายทอง สิทธิสุข, พรรณี สรุบบุญมี, ผู้แปล, บัณฑอร อ่อนดำ, บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ: มุลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.)
- Aung Thaw. (n.d.). *Historical sites in Burma*. Rangoon: The Ministry of Union Culture, Government of the Union of Burma.
- Banerjee, Nikunja Vihari. (1980). *Studies in the Dharmasastra of Manu*. New Delhi: Munshiram Manoharlal.
- Bhattacharji, Sukumari. (1988). *The Indian theogony*. Delhi: Motilal Banarsidass.
- Charvut Kasetsiri. (1976). *The rise of Ayudhya: A history of Siam in the fourteenth and fifteenth centuries*. Kuala Lumpur: Oxford University Press.
- Claessen, Henri J. M., & Oosten, Jarich G. (Eds.) (1996). *Ideology and the formation of early states*. Leiden: E.J. Brill.
- Cotterrell, Roger. (1992). *The sociology of law: An introduction* (2nd ed.). London: Butterworths.
- Direck Jayanam. (1964). *The evolution of Thai laws*. Bonn: Royal Thai Embassy.

- Dowson, John. (2001). *A classical dictionary of Hindu mythology & religion* (Thirteenth impression). New Delhi: Rupa & Co.
- Duplatre, L. (1922). *Essai sur la condition de la femme au Siam*. Thèse, Université de Grenoble, Faculté de Droit. (ดูปลาตร์, หลุยส์. (2533). *สถานะของหญิงมีสามีในประเทศไทยสยาม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.)
- Engel, David M. (1975). *Law and kingship in Thailand during the reign of King Chulalongkorn*. Ann Arbor, MI: The University of Michigan Center for South and Southeast Asian Studies.
- Engel, David M. (1978). *Code and custom in a Thai provincial court: The interaction of formal and informal systems of justice*. Tuscon, AZ: The University of Arizona Press.
- Englehart, Neil A. (2001). *Culture and power in traditional Siamese government*. Ithaca, NY: Southeast Asian Program, Cornell University.
- Hagesteijn, Renée. (1996). Lack of limits: Cultural aspects of state formation in early continental Southeast Asia. In Henri J. M. Claessen, & Jarich G Oosten, (Eds.), *Ideology and the formation of early states* (pp. 187-204). Leiden: E.J. Brill.
- Headley, Jr., Robert K. (1977). *Cambodian-English dictionary*. Washington, D.C.: The Catholic University of America Press.
- Heine-Geldern, Robert. (1963). *Conceptions of state and kingship in Southeast Asia* (2nd Printing). Itaca, NY: Southeast Asia Program, Department of Asian Studies, Cornell University.
- Herzfeld, Michael. (2001). *Anthropology: Theoretical practice in culture and society*. London: Blackwell Publishers Ltd.
- Hong, Lysa. (1984). *Thailand in the nineteenth century: Evolution of the economy and society*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.
- Howell, Signe. (2002). Cosmology. In Alan Barnard & Jonathan Spencer (eds). *Encyclopedia of social and cultural anthropology* (pp. 129-132). London: Routledge.

- Huxley, Andrew. (1996a). Introduction. In Andrew Huxley (ed.), *Thai law: Buddhist law*, pp. 1-30. Bangkok: White Orchid.
- Huxley, Andrew. (1996b). Thai, Mon & Burmese Dhammathats – Who influenced whom? In Andrew Huxley (ed.), *Thai law: Buddhist law* (pp. 81-132). Bangkok: White Orchid.
- Ishii, Yoneo. (1986). The Thai Thammasat (with a note on the Lao Thammasat). In M. B. Hooker (ed.), *Laws of South-East Asia* (Vol. 1: The Pre-Modern Texts). Singapore: Butterworth & Co (Asia). (อิชิอิ, โยเนโอะ. (2536). พระธรรมศาสตร์ไทย (นิติ เขียวศรีวงศ์ , ผู้แปล). ใน สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, *กฎหมายตราสามดวงกับสังคมไทย* (น. 9-42). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.)
- Ishii, Yoneo, & Sugita, Shigeharu (Coordinators). (1981a) *KWIC Index of the Three Seals Law* (Vol. 1-70). Osaka: National Museum of Ethnology.
- (1981b). *Text of the Three Seals Law* (Vol. 1-5). Osaka: National Museum of Ethnology.
- Kane, Padurany Vaman. (1968). *History of Dharmasastra, Vol. 1, Part 1* (2nd ed.). Poona: Bhandarkar Oriental Research Institute.
- Lewellen, Ted C. (2003). *Political anthropology: An introduction* (3rd ed.). Westport, CT: Praeger.
- Lingat, R. (1973). *The classical law of India* (J. Duncan M. Derrett, trans.). Berkeley, CA: University of California.
- Linstrom, Lamont. (2002). Syncretism. In Alan Barnard & Jonathan Spencer (Eds.). *Encyclopedia of social and cultural anthropology* (pp. 539-541). London: Routledge.
- Malalasekera, George Peiris. (1974). *Dictionary of Pali proper names* (Third ed.). London: The Pali Text Society.
- Mani, Vettam. (1993). *Puranic encyclopedia*. (first published 1975). Delhi: Motilal Banarsidass.

- Monier-Williams, Monier. (1993). *A Sanskrit-English dictionary*. (reprinted of the first edition, 1899). Delhi: Motilal Banarsidass.
- Nai Pan Hla. (1991). *The significant role of the Mon version Dharmasastra*. Tokyo: Institute for the Study of Languages and Culture of Asia and Africa.
(collected & trans.). (1992a). *Eleven Mon Dhammasat texts*. Tokyo: The Centre for East Asian Cultural Studies for Unesco.
- Nai Pan Hla. (1992b). *The significance role of the Mon language and culture in Southeast Asia, Part I*. Tokyo: Institute for the Study of Languages and Culture of Asia and Africa.
- Nanda, Serena, & Warms, Richard L. (2004). *Cultural anthropology* (8th ed). Belmont, CA: Wadsworth/Thomson Learning.
- Preedee Kasemsup. (1986). Reception of law in Thailand, A Buddhist society. In Masaji Chiba (Ed.), *Asian indigenous law: In interaction with received law* (pp. 267-300). London: KPI.
- Reynolds, Frank E. (1978). Sacral kingship and national development: The case of Thailand. In Bardwell L. Smith (Ed.), *Religion and legitimation of power in Thailand, Laos, and Burma* (pp. 100-110). Chambersburg, PA: ANIMA Books.
- Rhys Davis, T. W. & Stede, William. (1993). *Pali-English dictionary*. (first published 1921-1925). Delhi: Motilal Banarsidass.
- Richardson, D. (Trans.). (1847). *The Damathat or the laws of Menoo*. Maulmain: American Baptist Mission Press.
- Rouland, Norbert. (1994). *Legal anthropology* (Philippe G. Planel, trans.). London: Athlone. (Original work published 1988).
- Rush, Michael. (1992). *Politics and society: An introduction to political sociology*. Hertfordshire: Harvester Wheatsheaf.
- Sharma, R. N. (1980). *Ancient India according to Manu*. Delhi: Nag Publishers.
- Skilling, Peter. (2546). Ideology and law: The Three Seals Code on crimes related to relics, images, and Bodhi-trees. In วินัย พงศ์ศรีเพียร (บรรณาธิการ),

ศรีชไมยาจารย์ (น. 287-307). กรุงเทพฯ: คณะอนุกรรมการชำระกฎหมายตราสามดวง, คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย, กระทรวงวัฒนธรรม. (พิพิธนิพนธ์เชิดชูเกียรติ ศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ ณ นคร – ศาสตราจารย์วิสุทธ์ บุศยกุล เนื่องในโอกาสมีอายุครบ 84 ปี ใน พ.ศ. 2545).

Smart, Ninian. (1983). *Worldviews: Crosscultural explorations of human beliefs*. New York, NY: Charles Scribner's Sons.

Somboon Suksamran. (1984). *Buddhism and political authority: A symbiotic relationship*. In B. J. Terwiel, Sachchidanand Sahai (Ed.), *Buddhism and society in Thailand* (pp. 25-42). Gaya: Centre for South East Asian Studies.

Stein, Rebecca L., & Stein, Philip L. (2005). *The anthropology of religion, magic, and witchcraft*. Boston, MA: Pearson.

Tambiah, S. J. (1976). *World conqueror and world renouncer*. Cambridge: Cambridge University Press.

Thakur, Upendra. (1987). The Manusmrti and the Thai jurisprudence. In Ann Buller (Compiler), *Proceedings of the International Conference on Thai Studies* (Vol. 2, pp. 349-352). Canberra: The Australian National University.

Verma, Prativa. (1988). *Social philosophy of the Mahabharata and the Manu Smrti*. New Delhi: Classical Publishing Co.

Vickery, Michael. (1996). The constitution of Ayutthaya: An investigation into the Three Seals Code. In Andrew Huxley (Ed.), *Thai law: Buddhist law, essays on the legal history of Thailand, Laos and Burma* (pp. 133-210). Bangkok: White Orchid.

Wales, Quaritch. (1931). *Siamese state ceremonies: Their history and function*. London: Bernard Quaritch.

Wales, Quaritch. (1965). *Ancient Siamese government and administration*. New York, NY: Paragon Book Reprint. (ควอริช เวลส์. (2519). *การปกครองและการบริหารของไทยสมัยโบราณ* (กาญจนี สมเกียรติคุณ และ ชูพา ชุมจันทร์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.)

Winthrop, Robert H. (1991). *Dictionary of concepts in cultural anthropology*. Westport, CT: Greenwood Press.

Womack, Mari. (2001). *Being human: An introduction to cultural anthropology* (2nd ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.

Articles

Datta, Amaresh (Chief Editor). (1987). Agama literature. In *Encyclopaedia of Indian literature* (Volume 1, A-Deo, p. 94). New Delhi: Sahitya Akademi.

Low, James. (1847). On the law of Mu'ung Thai or Siam. *Journal of Indian Archipelago and Eastern Asia* 1. Reprinted in วินัย พงศ์ศรีเพียร (บรรณาธิการ), *นิติปรัชญาไทย: ประกาศพระราชปรรณ, หลักอินทภาษ, พระธรรมศาสตร์, และ On the Law of Mu'ung Thai or Siam* (pp. 328-429). กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยเมธีวิจัยอาวุโส สกว. "กฎหมายตราสามดวง: ประมวลกฎหมายไทยในฐานะมรดกโลก."

Masao, Tokichi. (1905). Researches into the indigenous law of Siam as a study of comparative jurisprudence. *Journal of the Siam Society* 2(1).

Sarasin Viraphol. (1977, January). Law in traditional Siam and China: A comparative study. *Journal of the Siam Society* 65(1), 81-136.

Vickery, Michael. (1984). Prolegomena to methods for using the Ayutthayan laws as historical source material. *Journal of Siam Society* 72, 37-59.

Wyatt, David. (1967). The Thai 'Kata Mandirapala' and Malacca. *Journal of Siam Society* 55, 279-86.

Other Materials

Gray, Christine. (1986). *Thailand, the soteriological state in the 1970s*. Unpublished doctoral dissertation, University of Chicago, the Faculty of the Division of Social Science, Department of Anthropology.

- Gesick, Lorraine Marie. (1976). *Kingship and political integration in traditional Siam, 1767-1824*. Unpublished doctoral dissertation, Cornell University, Faculty of Graduate School.
- S. Vorasiri. (1929). *La succession ab intestate dans le droit siamois*. Thèses, Université de Poitiers, Faculté de Droit.
- Sunait Chitintaranond. (1989). *Cakravartin: Ideology, reason and manifestation of Siamese and Burmese kings in traditional warfare (1548-1605)*. Unpublished dissertation, Cornell University, Faculty of Graduate School.